

ATLIKTAS TYRIMAS ATSKLEIDĖ GERĖJANČIUS PROFESINĖS REABILITACIJOS REZULTATUS

PROFESINĖ REABILITACIJA – VIENA IŠ JUNGTINIŲ TAUTŲ NEĮGALIJŲ TEISIŲ KONVENCIJOS ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ

Profesinės reabilitacijos programa Lietuvoje įgyvendinama nuo 2005 m. – sukurta ir nuolat tobulinama šią sritį reglamentuojanti teisinė bazė, išvystyta infrastruktūra visoje Lietuvoje, programą sudarančių paslaugų kompleksiskumas rodo, kad Lietuvoje sėkmingai įgyvendinama JT Neįgalųjų teisių konvencija ir joje numatyti principai – paslaugų prieinamumas, nediskriminavimas, lygių galimybių įgyvendinimas.

Profesinės reabilitacijos tikslas – atkurti neįgalaus asmens darbingumą, padėti jam įgyti profesinę kompetenciją ir sėkmingai integruotis į darbo rinką panaudojant visas įmanomas poveikio priemones – ugdymo, reabilitacijos, socialinio, psichologinio, darbo imitavimo, profesinio mokymo ir kitas.

Į profesinės reabilitacijos programą patenka tie neįgalūs asmenys, kuriems nustatytas 0–50 proc. bazinis darbingumas arba 0–45 proc. darbingumo lygis bei profesinės reabilitacijos paslaugų poreikis ir kurie be šių paslaugų dėl ligos, sveikatos būklės ar organizmo funkcijų sutrikimų negali dirbti ankstesnio darbo ar įgyti naujos profesinės kvalifikacijos.

Profesine reabilitacija yra siekiama spręsti asmens biopsichosocialines problemas, trukdančias asmens profesinei veiklai, todėl profesinės reabilitacijos programą sudaro visas kompleksas paslaugų, teikiamų atsižvelgiant į individualius šios programos dalyvių poreikius, profesinius interesus, jų negalios pobūdį ar funkcinis gebėjimus. Profesinės reabilitacijos programą sudaro šios paslaugos – asmens profesinių gebėjimų ir funkcijų įvertinimas, profesinis orientavimas ir konsultavimas, profesinių gebėjimų ir funkcijų atkūrimas ir profesinis mokymas, pagalba įsidarbinant bei palaikymas darbo vietoje. Paslaugas teikia daugiadisciplininė kvalifikuotų specialistų komanda – fizinės medicinos ir reabilitacijos gydytojai, kineziterapeutai, ergoterapeutai, socialiniai darbuotojai, psichologai, profesijos mokytojai, įdarbinimo specialistai, o esant poreikiui – tiflopedagogai, surdopedagogai, logopedai ir kiti specialistai. Paslaugos kiekvienam dalyviui teikiamos pagal sudarytą individualią programą.

PROFESINĖS REABILITACIJOS PASLAUGŲ POREIKIS NEĮGALIESIEMS

Valakupių reabilitacijos centro, įgyvendinančio Profesinės reabilitacijos metodinio centro veiklas, 2014 m. atlikto Profesinės reabilitacijos paslaugų teikimo Lietuvoje tyrimo rezultatai parodė, kad neįgalųjų, norinčių dalyvauti profesinės reabilitacijos programoje skaičius kasmet auga: 2010 m. programoje dalyvavo per 570 neįgalųjų, o 2013 m. – 896 asmenys. Didžiausią programos dalyvių dalį 2013 m. sudarė asmenys, sergantys vidaus ligomis (447 asm.) ir turintys judėjimo negalią (160 asm.), mažiausią – asmenys, turintys regos (13 asm.), klausos (9 asm.) ir sutrikusio intelekto (16 asm.) negalią. Dažniausiai tarp profesinės reabilitacijos dalyvių vyrauja 45–54 m. amžiaus asmenys, turintys dėl vidaus ligų nustatytą 30–40 proc. darbingumo lygį bei įgiję vidurinį išsilavinimą.

Siekiant kuo geresnių profesinės reabilitacijos rezultatų, būtina, kad jos būtų pradėtos teikti kuo anksčiau, todėl teisės aktuose yra nustatyta, kad prioritetas dalyvauti programoje turi būti teikiamas tiems asmenims, kuriems dalyvavimo profesinės reabilitacijos programoje poreikis yra nustatomas vertinant darbingumo lygį pirmą kartą.

PROFESINĖS REABILITACIJOS EFEKTYVUMO RODIKLIS – SĖKMINGA INTEGRACIJA Į DARBO RINKĄ

Neretai profesinės reabilitacijos paslaugas teikiančios įstaigos sulaukia priekaištų, kad profesinės reabilitacijos programa yra nepakankamai efektyvi. Tačiau atlikus tyrimą paaiškėjo, kad neįgaliųjų įsidarbinimo po profesinės reabilitacijos rodikliai kasmet auga – Lietuvos darbo biržos duomenimis, 2013 m. neįgaliųjų, baigusių profesinės reabilitacijos programą, įsidarbinimo rodiklis buvo 61 proc., o 2014 m. – net 65,7 proc. (plg. 2010 m. – tik 37 proc.). Kitose Europos šalyse šis rodiklis daug mažesnis – Slovėnijoje 2013 m. jis sudarė 29 proc., Norvegijoje – 45 proc., Prancūzijoje – 53 proc. Reikia pažymėti, kad Lietuvoje, lyginant su minėtomis Europos šalimis, ne tik geriausi neįgaliųjų po profesinės reabilitacijos įsidarbinimo rezultatai, bet ir pati trumpiausia profesinės reabilitacijos programos trukmė – profesinės reabilitacijos paslaugų teikimas finansuojamas ne ilgiau kaip 12 mėn., o Prancūzijoje – iki 24 mėn., Norvegijoje – iki 36 mėn.

Labai svarbu, kad įsidarbinę po profesinės reabilitacijos programos neįgalieji kuo ilgiau išliktų darbo rinkoje. Todėl Lietuvoje pradedama teikti nauja profesinės reabilitacijos paslauga – palaikymas darbo vietoje. Apie šios paslaugos poreikį liudija ir darbdavių apklausos rezultatai. Darbdaviai, išskirdami pagrindines neįgaliųjų išsilaikymo darbo vietoje kliūtis, dažniausiai įvardija sunkumus, su kuriais neįgalus darbuotojas susiduria adaptacijos darbo vietoje metu, taip pat kvalifikuotos tarpininkavimo pagalbos stoką, sprendžiant kylančias darbo metu problemas tiek darbuotojui, tiek darbdaviui. Remiantis kitų šalių patirtimi, teikiant palaikymo darbo vietoje paslaugas, labai tikėtina, kad kvalifikuotas įsidarbinusių po profesinės reabilitacijos neįgaliųjų palaikymas darbo vietoje gerokai pagerins šių asmenų išsilaikymą darbo rinkoje.

PROFESINĖS REABILITACIJOS PASLAUGŲ TEIKIMO KOKYBĖS BEI EFEKTYVUMO GERINIMAS

Vienas svarbiausių paslaugų efektyvumo faktorių – tai paslaugų teikimo kokybės užtikrinimas. Todėl dar šiais metais planuojama patvirtinti sukurtus Reikalavimus profesinės reabilitacijos paslaugas neįgaliesiems teikiantiems specialistams, profesinės reabilitacijos paslaugų teikimo skirtingą negalią turintiems asmenims metodikas ir standartus, siekiant užtikrinti, kad profesinės reabilitacijos įstaigose būtų teikiamos kokybiškos profesinės reabilitacijos paslaugos neįgaliesiems, atsižvelgiant į jų negalios pobūdį ir funkcinius gebėjimus. Ne mažiau svarbus ir tinkamas metodinis specialistų pasirengimas kokybiškai teikti paslaugas, todėl Profesinės reabilitacijos metodinis centras toliau tęs profesinės reabilitacijos specialistų kvalifikacijos kėlimo mokymus, numatyta įteisinti specialistų atestaciją.

Kitose Europos šalyse profesinės reabilitacijos paslaugų kokybės užtikrinimui yra skiriamas didelis dėmesys. Šias paslaugas teikiančios įstaigos ne tik privalo laikytis šalyje patvirtintų paslaugų teikimo standartų, bet ir aktyviai skatinamos diegti tarptautines kokybės sistemas, pvz. EQUASS.

Dalis šalių turi paslaugų teikėjų licencijavimo ar akreditavimo mechanizmus. Siekiant užtikrinti neįgaliesiems teikiamų profesinės rehabilitacijos paslaugų kokybę bei įstaigose teikiamų paslaugų kokybės atitikimo keliamiems reikalavimams kontrolę Lietuvoje, taip pat siūloma sukurti įstaigų licencijavimo sistemą.

Atlikto tyrimo rezultatai bei ilgametė profesinės rehabilitacijos paslaugų teikimo patirtis parodė, kad efektyvus paslaugų teikimas neįmanomas be visų suinteresuotų šalių – programos dalyvių, paslaugų teikėjų, finansuotojų, darbdavių, neįgaliųjų organizacijų glaudaus bendradarbiavimo siekiant kuo geresnių šios programos rezultatų. Labai svarbu stiprinti ne tik sistemoje dalyvaujančių institucijų bei įstaigų, bet ir pačių neįgaliųjų, dalyvaujančių profesinės rehabilitacijos programoje atsakomybę už profesinės rehabilitacijos rezultatus – sėkmingą integraciją į darbo rinką.

Medžiagą parengė Valakupių rehabilitacijos centras

